

Bożena Bogdańska
Biblioteka Główna
Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie

Zawód bibliotekarza w ujęciach komediowych

Streszczenie: Artykuł przedstawia obraz bibliotekarza i biblioteki zaczerpnięty ze skeczów i przedstawień kabaretów polskich i zagranicznych. Ukazano w nim, jak postrzegana jest biblioteka, bibliotekarz, jego rola w pracy z czytelnikiem, zachowanie czytelnika w zetknięciu z wymaganiami i zasadami stawianymi przez bibliotekarza.

Słowa kluczowe: obraz bibliotekarza, obraz biblioteki, skecze, predyspozycje, umiejętności bibliotekarza, popkultura

Zawód bibliotekarza u wielu osób wywołuje na twarzy uśmiech, u innych rozmarzenie, jeszcze inni współczują wykonującym tę pracę i pytają, co tak naprawdę można robić przez osiem godzin dziennie w bibliotece? W powszechnym odbiorze zawód bibliotekarza wymaga specyficznych umiejętności — dokładności, umiejętności skupienia, pracy w odosobnieniu i ciszy. To we współczesnym, szybko zmieniającym się świecie rodzi często niezrozumienie, a stąd już tylko krok do widzenia tej profesji w krzywym zwierciadle satyry. Niniejsza praca stanowi krótki przegląd wybranych zagranicznych i krajowych skeczy opisujących zawód i cechy zachowania bibliotekarza. Specyficzne aspekty tego zawodu, uwydatnione i przerysowane, mogą być źródłem refleksji nad tym, jak praca w bibliotece jest niekiedy postrzegana przez innych. Pozwalają także nabrać dystansu, być odskocznią, wytchnieniem od jej trudów. Jak więc został przedstawiony zawód bibliotekarza przez największych komików w Polsce i za granicą?

„Gorilla Librarian” Monty Pythona

Monty Python¹ w skeczu „Gorilla Librarian” pokazuje, jak zostać bibliotekarzem, czego może się spodziewać osoba decydująca się na pracę w bibliotece, jakie musi spełniać kryteria, które umożliwią jej wykonywanie tego zawodu. Kandydat na bibliotekarza został przedstawiony w pierwszej serii „Monty Python’s Flying Circus” („Latający Cyrk Monty Pythona”, epizod 10)².

Pierwsze pytanie, jakie goryl otrzymuje od komisji, dotyczy prostej kwestii, dlaczego chce pracować w bibliotece, dlaczego chce zostać bibliotekarzem. Goryl stwierdza, że ma już doświadczenie w prowadzeniu biblioteki naukowej. Przewodniczący komisji kwalifikacyjnej przypomina mu, że prowadzenie biblioteki wiąże się z wieloma ob-

---

¹ Monty Python Flying Circus to grupa komików brytyjskich, jednych z najbardziej znanych na świecie. Skecze przez nich pisane i przedstawiane były surrealistyczne, z absurdalnym poczuciem humoru, błyskotliwe, inteligentne, ale i często bulwersujące, oparte na zasadzie luźnych skojarzeń. Ich skecze przybliżył Polakom Tomasz Beksiński. TASZYCKA, A. Monty Python Flying Circus. W: LUBELSKI, T. (red.). *Encyklopedia kina*. Kraków: Biały Kruk, 2003, s. 646.

² *Latający Cyrk Monty Pythona — tylko słowa*. Warszawa: Wydaw. RM, 2006, t. 1 (odc. 1–23), epizod 10.

owiązkami: wyborem książek, prowadzeniem rejestrów, galerii sztuki. Stwierdza, że brakuje mu akurat w tych kwestiach doświadczenia, poza tym jest gorylem, co mogłoby niektórych czytelników wystraszyć. Następnie zdradza, że biblioteka ta ostatnio przechodzi pewne trudności, gdyż poprzedni bibliotekarz (też dzięki zwierzę) zamordował trójkę ludzi i trzeba było go uśpić. Mimo wszystko w jego mniemaniu biblioteka nie może być nudnym miejscem, gdzie ludzie siedzą w milczeniu i czytają książki. Dlatego naczelną zasadą tej biblioteki jest zatrudnianie dzikich zwierząt. Według niego nie ma lepszego widoku niż ten, gdy jakiś czytelnik chce złożyć skargę i zobaczyć się z kierownikiem biblioteki, a wtedy z biura wyskakuje dzika bestia, z wielkimi zębami i pazurami, wyrywa książkę z rąk czytelnika, a następnie zatapia w nim kły. Ostatecznie stwierdza, że goryl jest dostatecznie majestatycznym, groźnym i straszonym zwierzęciem, więc proponuje mu pracę. Ten odmawia, gdyż okazuje się być człowiekiem w przebraniu goryla. Dowiedział się, że w tej bibliotece jedynie dzikie zwierzęta dostają pracę, stąd cała maskarada. Komisja słysząc to jest oburzona oszustwem, wyrzuca go. Następnym kandydatem na rozmowę w sprawie pracy jest... pies.

Komici Monty Pythona z właściwą sobie groteskowością i dosadnością odwołują się do stereotypu biblioteki jako miejsca do przesady uporządkowanego, nudnego i zde-rzają go z agresywnością i brutalnością dzikich zwierząt. Jakby chcieli powiedzieć, że monotonia pracy w tym miejscu tak wpływa na osobowość bibliotekarzy, że z pewnością każdy z nich musi mieć ukryte pragnienie jej przemiany, przeżycia intensywnych wrażeń. A może uważają ją za aż tak nudną i trudną, że żaden człowiek nie jest w stanie jej podołać? Wszak dla komisji goryl jest świetnym kandydatem na bibliotekarza. Spełnia wszystkie potrzebne kryteria, by zostać właściwym pracownikiem tego miejsca, ale nie spełnia najważniejszego — jest człowiekiem, nie dzikim zwierzęciem. Słowem, podobnie jak sama instytucja biblioteki, człowiek jest zbyt przewidywalny i uporządkowany, by wnieść w nią nowego ducha, nową jakość, choćby kosztem czytelników.

Zobacz fragmenty skeczu „Gorilla Librarian” Monty Pythona na YouTube³:
<http://www.youtube.com/watch?v=ukJmF6f0JdQ>

Jaś Fasola w roli czytelnika

Rowan Atkinson⁴, znany przede wszystkim jako Mr. Bean, czyli Jaś Fasola, to brytyjski aktor i komik, którego widzowie mogli oglądać w wielu serialach i kilku filmach fabularnych. Ten oryginalny, nieco dziecięcy błazen ma na swoim koncie mnóstwo przezabawnych skeczy. Wśród nich znalazł się też jeden pt. „Biblioteka”. Ukazano w

---

³ Gorilla Librarian. W: *YouTube* [on-line]. [Dostęp 21.03.2012]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.youtube.com/watch?v=ukJmF6f0JdQ>.

⁴ Rowan Atkinson, ur. w 1955 r. w Newcastle upon Tyne. Brytyjski aktor, komik i scenarzysta. Zdobycza nagród za komediowe seriale „Not The Nine O’Clock News”, „Czarna Żmija”, „Cienka niebieska linia”. W skeczach Jaś Fasola wcielił się w postać starego kawalera. Jego dobre maniery i zasadniczość są pozorne. W sytuacjach pełnych gagów i ryzykownego poczucia humoru okazuje się postacią pełną wad, przegrywającą lub odnoszącą pozorne zwycięstwo, ale zawsze zyskującą sympatię widzów. HAJA, R. Atkinson Rowan. W: LUBELSKI, T. (red.) *Encyklopedia kina*. Kraków: Biały Kruk, 2003, s. 51.

nim czytelną oraz obowiązujące w niej zasady korzystania ze zbiorów, zachowania się.

Oaza spokoju, jaką jest czytelnia, podczas odwiedzin Jasia Fasoli zostaje skutecznie zakłócona. Miejsce do namysłu i pracy zmienia się w scenę komiczną, czy nawet tragikomiczną. Jaś Fasola cierpliwie czeka na swoją książkę. W międzyczasie wyjmuje wszystkie niezbędne do pracy narzędzia oraz piórnik (żeby suwak nie hałasował, spryskuje go środkiem, który ma w torbie). Sam zakłóca ciszę czkawką, wierci się, wykonuje mnóstwo zbędnych ruchów.

Bibliotekarz mający właśnie dyżur na początku pokazuje gestem, że w tym miejscu obowiązuje całkowita cisza. Jest życzliwy, chętnie przynosi dzieło zamówione przez Jasia Fasolę, z uznaniem patrzy na założone przez niego białe rękawice do przeglądania książki. Podaje Jasiowi drogocenny wolumin, już otwarty na wskazanych przez niego stronach tak, aby jak najmniej go zniszczył. I tu następuje cały ciąg zdarzeń, które powodują, że cenne w zbiorach biblioteki dzieło zostaje nieodwracalnie zniszczone. W komiczny sposób Jaś Fasola — czytelnik, jakiego lepiej nie spotykać, pokazuje, jak nie należy pracować z zabytkowym okazem dzieła pisanego. Najpierw próbuje coś kalkować, wycierać, potem używa korektora, skleja, a na koniec wyrywa kartki, wyrównuje nożem porwane strony, rozrywając doszczętnie książkę i przekładając kolejność kartek. Bibliotekarz cały czas kontroluje zachowania czytelników: przechadza się między nimi i sprawdza, jak pracują. Nie dostrzega jednak dzieła zniszczenia Jasia Fasoli. W pewnym momencie informuje uprzejmie, że czas już kończyć pracę w czytelni. Na koniec sprawdza, czy książki, z których korzystali czytelnicy, wracają w takim stanie, w jakim zostały im przekazane. Sprytny Jaś podmienia zniszczoną przez siebie książkę wzorowemu czytelnikowi, który pracował obok. Niestety, musi wrócić, bo zapomniał o wyjęciu ulubionej zakładki...

Skecz wprowadza widza w świat biblioteki jako miejsca rygorystycznego, gdzie obowiązuje całkowita cisza, absolutny zakaz pisania, a tym bardziej kolorowania zabytkowych woluminów, przymus poznawania ich tylko w założonych rękawiczkach. Natomiast Jaś Fasola łamie wszystkie te zasady. Czyżby aktor chciał nam powiedzieć, że surowe reguły zachowania w bibliotece aż kuszą, żeby je w tak drastyczny sposób łamać, że są one zbyt poważne, sztywne?

Zobacz fragmenty skeczu Jasia Fasoli jako czytelnika⁵ na YouTube:

<http://www.youtube.com/watch?v=5sFmHfBAh1o&feature=related>

„The Insulting Librarian”, czyli jak nie powinien zachowywać się bibliotekarz

Jeszcze inne cechy bibliotekarza prezentują w skeczu „The Insulting Librarian” („Obrażający bibliotekarz”) David Mitchell i Robert Webb⁶, gwiazdy brytyjskiej komedii. Tytułowy bibliotekarz nie chce zarezerwować książki dla czytelniczki, gdyż uważa, że nie jest ona dla niej odpowiednia. Sprawdza historię wypożyczeń i po jej analizie stwierdza, że czytelniczka jest tak depresyjną i głupią osobą, że pewnie nawet sa-

---

⁵ Jaś Fasola jako czytelnik. W: *YouTube* [on-line]. [Dostęp 19.02.2012]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.youtube.com/watch?v=5sFmHfBAh1o&feature=related>.

⁶ Mitchell and Webb. W: *Wikipedia* [on-line]. [Dostęp 02.04.2012]. Dostępny w World Wide Web: http://en.wikipedia.org/wiki/Mitchell_and_Webb.

modzielnie nie wypełniła karty bibliotecznej. Gdy ta głośno protestuje, ucisza ją, mówiąc, że jest przecież w bibliotece. Stwierdza, że jej przyjaciele spotykają się z nią z litości, właściwie z ich strony jest to dobroczynność. Mówi, że od samego patrzenia na jej szarą twarz, puste oczy robi mu się wyjątkowo nudno, po czym ziewa dwa razy. Gdy kobieta wybuchła płaczem, pyta, co może ze sobą zrobić, by stać się ciekawszą osobą, bibliotekarz proponuje jej randkę, na którą oboje się zgadzają.

Skecz ten przedstawia bibliotekarza o silnej osobowości, potrafiącego tak uzasadniać swoją wypowiedź, że trudno się jej przeciwstawić. Bibliotekarz oczywiście nosi okulary, jest nieco rozkojarzony, a mimo to szybko i umiejętnie potrafi wyszukiwać informacje i przekazywać je czytelnikowi. Wydaje się, że może być kompetentny w swoim zawodzie. Niestety, czasami, jak pokazano to w skeczu, jest to złudne wrażenie.

Zachowanie bibliotekarza w skeczu wskazuje na to, że monotonia pracy w bibliotece rodzi frustrację i chęć jej odreagowania, nawet w dość drastyczny sposób. To dlatego bibliotekarz zachowuje się niekulturalnie: ziewając na oczach użytkowniczkii biblioteki, pokazuje, jak bardzo jest znudzony swoją pracą, nie cierpi jej. Swoimi okrutnymi uwagami doprowadza czytelniczkę do płaczu! A tak naprawdę jest samotny i pragnie kontaktu z innymi. I to właśnie ta samotność oraz nuda sprawiają, że nie potrafi już w normalny sposób wyrażać swoich pragnień, robi to w niegrzeczny, wręcz wulgarny sposób.

Zobacz fragmenty skeczu Mitchella i Webba na YouTube⁷:

<http://www.youtube.com/watch?v=rqTE-ig7NhY&feature=related>

Polska rzeczywistość? — „Biblioteka” Kabaretu Moralnego Niepokoju

Ostatnim skeczem, jaki chcę przybliżyć, jest „Biblioteka” Kabaretu Moralnego Niepokoju. Bibliotekarz jest tu postacią komiczną: wita czytelnika kilka razy z przyklejonym uśmiechem na twarzy, traktuje go z wyższością. Przepytuje go z treści wypożyczonych książek i wrażeń po ich przeczytaniu, pyta o nawiązania literackie do klasycznych lektur *Nad Niemnem* E. Orzeszkowej czy *Promethidion* C.K. Norwida.

Czytelnik natomiast jest mało odczytany, komicznie odpowiada na pytania bibliotekarza, nie zna zupełnie treści wypożyczonych książek, wstydzi się i ubarwia swoje wypowiedzi. W końcu przyznaje się, że czytał tylko *Finezyjne figle w seksie grupowym*. Przychodzi z listą tytułów na kartce, wypożycza książki dla całej rodziny: kilka lektur, coś w twardej okładce — dla psa, któremu wyrzynają się zęby, i chciałby jeszcze *Finezyjne figle 2*, te jednak są wypożyczone przez... bibliotekarza.

„Biblioteka” Kabaretu Moralnego Niepokoju⁸ dostępna na YouTube:

<http://www.youtube.com/watch?v=3oaxwHodJIA>

Podsumowanie

---

⁷ The Insulting Librarian — Mitchell & Webb. W: *YouTube* [on-line]. [Dostęp 02.04.2012]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.youtube.com/watch?v=rqTE-ig7NhY&feature=related>.

⁸ Kabaret Moralnego Niepokoju — Biblioteka. W: *YouTube* [on-line]. [Dostęp 06.04.2012]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.youtube.com/watch?v=3oaxwHodJIA>.

W wyżej opisanych skeczach zawód bibliotekarza jest ukazany w bardzo niekorzystnym świetle. Wywołuje raczej uśmiech niż szacunek i poważanie. Wydaje się, że twórcy skeczy mają świadomość, iż jest to żmudna, codzienna praca, do której trzeba mieć specyficzne predyspozycje i zdolności, a długi staż niekorzystnie odbija się na osobowości bibliotekarza. Staje się on zarozumiały, zdziwaczały, tylko czeka na okazję, by odreagować, dodać swoim obowiązkom emocji, choćby kosztem czytelnika. A może chcą nam dać do zrozumienia, że tylko dziki zwierz jest w stanie podołać takiej pracy, atrakcyjnie zajmować się czytelnikami i spełniać dobrze swoje zadania. Jeśli się odważy na tę pracę...

Bibliografia:

1. Gorilla Librarian. W: YouTube [on-line]. [Dostęp 21.03.2012]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.youtube.com/watch?v=ukJmF6f0JdQ>.
2. HAJA, R. Atkinson Rowan. W: LUBELSKI, T. (red.). Encyklopedia kina. Kraków: Biały Kruk, 2003. ISBN 83-88918-33-8.
3. Jaś Fasola jako czytelnik. W: YouTube [on-line]. [Dostęp 19.02.2012]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.youtube.com/watch?v=5sFmHfBAh1o&feature=related>.
4. Kabaret Moralnego Niepokoju — Biblioteka. W: YouTube [on-line]. [Dostęp 06.04.2012]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.youtube.com/watch?v=3oaxwHodJIA>.
5. Latający Cyrk Monty Pythona — tylko słowa. Warszawa: Wydaw. RM, 2006, t. 1 (odc. 1–23).
6. Mitchell and Webb. W: Wikipedia [on-line]. [Dostęp 02.04.2012]. Dostępny w World Wide Web: http://en.wikipedia.org/wiki/Mitchell_and_Webb.
7. TASZYCKA, A. Monty Python Flying Circus. W: LUBELSKI, T. (red.). Encyklopedia kina. Kraków: Biały Kruk, 2003.
8. The Insulting Librarian — Mitchell & Webb. W: YouTube [on-line]. [Dostęp 02.04.2012]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.youtube.com/watch?v=rqTE-ig7NhY&feature=related>.

Bogdańska, B. Zawód bibliotekarza w ujęciach komediowych. W: *Biuletyn EBIB* [online] 2012, nr 5 (132), *Niepełnosprawni w bibliotekach – usługi i oferta* [Dostęp: 16.07.2012] Dostępny w World Wide Web: http://www.nowyebib.info/images/stories/numery/132/132_bogdanska_.pdf. ISSN 1507-7187.